

Konradsberg, Kungsholmen, Stockholms stad

Konsekvensanalys| 2021-10-01

Konsekvensanalys

Uppdragsnamn

Kulturmiljöanalys Konradsberg
Marieberg 1:26
Marieberg, Stockholms Stad

Uppdrag Bjerking nr 21U1575

Uppdragsgivare

SISAB, Skolfastigheter i Stockholm AB

Marie Dowald

Palmfeltsvägen 5

121 62 Johanneshov

Vår handläggare

Anders Stjernberg

Intern granskning

Fredrika Mellander Rönn

Datum

2021-07-14

Senast rev.datum

2021-09-15

Innehåll

1	Inledning.....	3
1.1	Förutsättningar	3
1.2	Bedömningsskala för konsekvenser.....	3
1.3	Uppdragets underlag.....	4
2	Beskrivning av området och projektet.....	5
2.1	Nuläge	5
2.2	Konradsbergs idrottshall.....	5
2.3	Förslag 2021-06-30	6
3	Översiktlig områdesbeskrivning och historik	11
4	Tengboms kulturmiljöanalys	18
4.1	Området Konradsberg	18
4.1.1	Kulturhistoriskt lagskydd och planer.....	18
4.1.2	Tre delmiljöer i Konradsberg	18
4.2	Kulturhistoriska värden - förutsättningar	18
4.3	Identifierade kulturhistoriska värden	18
4.4	Känslighetsanalys.....	19
4.5	Värdebärande karaktärsdrag.....	19
4.6	Rekommendationer	20
4.6.1	Placering av ny bebyggelse i parkavsnittet	20
4.6.2	Utformning av ny bebyggelse	20
4.6.3	Park och vegetation.....	20
5	Konsekvensanalys.....	21
5.1	Inledning.....	21
5.2	Förslaget.....	21

5.3	Analys	21
5.3.1	Vad försvinner och vad tillkommer?	21
5.3.2	Är påverkan visuell eller funktionell?	22
5.3.3	Är påverkan direkt eller indirekt?	22
5.3.4	Är påverkan tillfällig eller bestående?	22
5.3.5	Vilka egenskaper påverkas?	23
5.3.6	Hur påverkas den riksintressanta kulturmiljöns värden?	23
5.4	Sammanfattande bedömning	24

Bilaga 1. Fotodokumentation25

1 Inledning

På uppdrag av SISAB har Bjerking AB, Stockholm, genom byggnadsantikvarie Anders Stjernberg, utfört en konsekvensbeskrivning avseende uppförande av en idrottshall i Konradsberg, del av Marieberg 1:26, Stockholm. Fastigheten utgör större delen av det område som omfattar före detta sjukhusområdet Konradsberg. Väster om detta återfinns det som idag kallas Campus Konradsberg och norr om detta en telestation. Arbetet har omfattat ett platsbesök med fotografering, genomgång av underlag och analys av konsekvenserna för förslaget. Arbetet har genomförts under juni och juli månader 2021.

Den interna granskningen har utförts av byggnadsantikvarie Fredrika Mellander Rönn, Bjerking.

1.1 Förutsättningar

Det aktuella området ingår i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Gällande detaljplan för Konradsberg, dp 92015A, vann laga kraft 1999-06-30 och detaljplan för del av kv Ormbäraren mm, dp 8516, vann laga kraft 1988-07-15. För parkmarken finns Stockholms stads Parkplan Kungsholmen del 2.1 från 2017, som omfattar beskrivningar och analyser av varje park eller grön plats, som enligt gällande detaljplaner utgör park- eller gatumark inom stadsdelsområdet.

Stöd för bedömningar gällande såväl riksintresset som den kommunala planfrågan, har utgjorts av RAÄ:s handbok för kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken samt relevanta lagrum.

En av handbokens centrala aspekter belyser kulturmiljöns läsbarhet. Det vill säga hur väl miljön fortsättningsvis kommer att karaktäriseras av eller återspegla det riksintressanta sammanhang som ligger till grund för utpekandet. I denna bedömning utgår vi från påverkan på miljön som helhet samt påverkan på enskilda objekt som har betydelse för den riksintressanta kulturmiljöns läsbarhet.

Relevanta frågor för bedömningen har varit:

1. Vad försvinner och vad tillkommer?
2. Är påverkan visuell eller funktionell?
3. Är påverkan direkt eller indirekt?
4. Är påverkan tillfällig eller bestående?

Bedömningen vilar även på en kulturmiljöanalys utförd av Tengboms år 2020. I rapporten redovisas identifierade kulturhistoriska värden, värdebärande karaktärsdrag och en översiktlig känslighets- och tålighetsanalys.

1.2 Bedömningsskala för konsekvenser

Skala för bedömning av ev. konsekvenser för kulturvärden avseende aktuell nybyggnad listas nedan:

Stora negativa konsekvenser uppstår då föreslagna åtgärder medför att miljöns och objektets karaktärsdrag, identitet samt visuella kvalitet och läsbarhet försämras i stor omfattning.

Måttligt negativa konsekvenser uppstår då föreslagna åtgärder medför att miljöns och objektets karaktärsdrag, identitet samt visuella kvalitet och läsbarhet försvagas.

Små negativa konsekvenser bedöms uppstå då föreslagna åtgärder innebär att miljöns och objektets karaktärsdrag, identitet samt visuella kvalitet och läsbarhet bibehålls.

Positiva konsekvenser uppstår då föreslagna åtgärder innebär att miljöns och objektets karaktärsdrag, identitet samt visuella kvalitet och läsbarhet förstärks.

Inga konsekvenser, vare sig negativa eller positiva, uppstår när de planerade ändringarna inte förväntas medföra någon påverkan på byggnadens eller miljöns befintliga kulturvärden.

1.3 Uppdragets underlag

Arbetet har utgått ifrån följande underlag:

- Konradsbergs idrottshall, förslag daterat 2021-06-09, utarbetat av Tengbom / Arkitema
- Konradsbergs idrottshall, förslag daterat 2021-06-30, utarbetat av Tengbom / Arkitema
- Konradsberg, Marieberg 1:26, Marieberg, Kungsholmen. Kulturmiljöanalys, utförd av Tengboms, Lisa Sundström, daterad 2020-08-20.
- Riksintressebeskrivning Stockholms innerstad med Djurgården, Riksantikvarieämbetet
- Fördjupning kring riksintresset i boken "Alla tiders Stockholm Riksintressen för kulturmiljövården", 2014.
- Detaljplan 92015A, Laga kraft 1999-06-30
- Stockholms stads Parkplan Kungsholmen del 2.1, 2017
- Naturvärdesinventering och trädinventering i Konradsberg, Stockholms stad, WSP, daterad 2020-11-06
- Integrerad Barnkonsekvensanalys för Konradsbergs idrottshall, Arkitema 2021
- Underlag från Digitala stadsmuseet och Stockholmskällan.
- Kungsholmen En bildsamling 1900 – 1975. Höghus förlag, 2008.

2 Beskrivning av området och projektet

2.1 Nuläge

Figur 1. Campus Konradsberg i sydvästra Kungsholmen. Aktuell placering av idrottshall planeras inom strekat område. Källa: Stockholmskällan

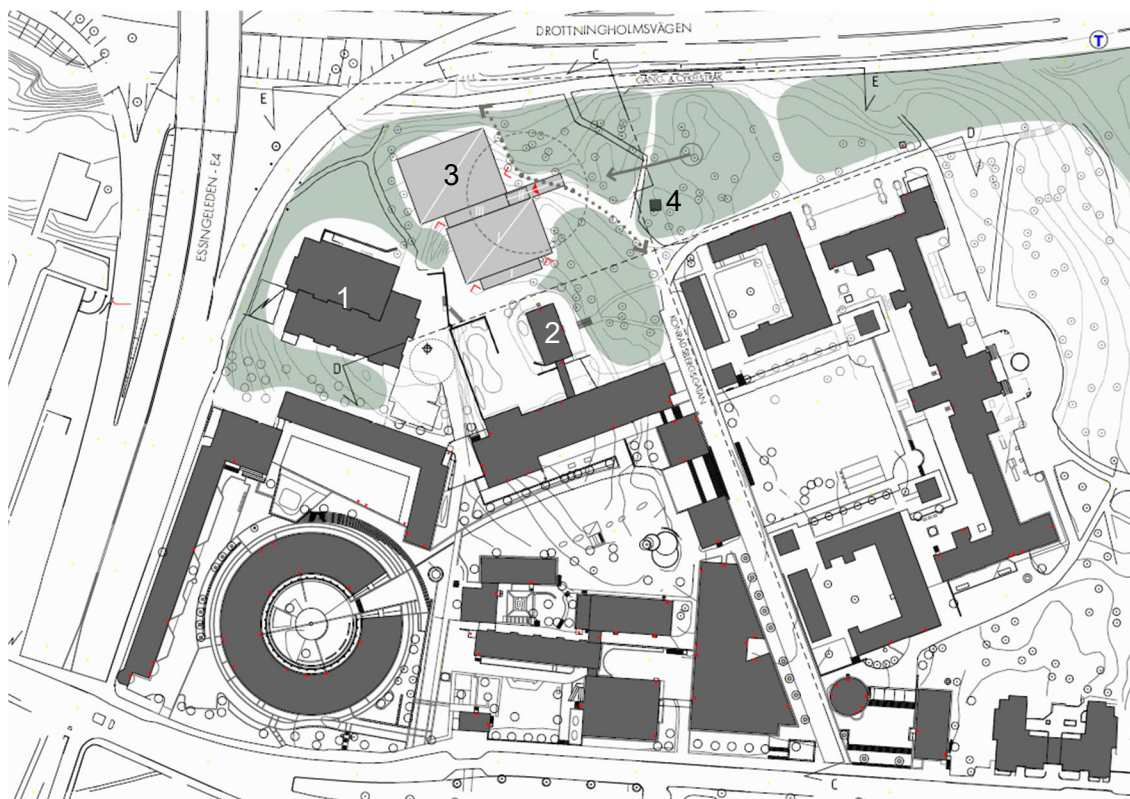
Före detta sjukhusområdet Konradsberg avgränsas av Görwellsplan i öster, Rålambsvägen i söder, och de stora trafiklederna Essingeleden i väster och Drottningholmsvägen i norr. Området innehåller parkmark i främst den norra-, och delvis i den centrala delen, huvudsakligen i form av Konradsbergsparken, samt i det högre liggande avsnittet mellan Konradsbergsparken och Fredhällsparken. Parkmarken kringgärdas av bebyggelse av olika ålder. Den centrala före detta sjukhusbyggnaden från 1800-talet utgör områdets kärna. Den placerades ursprungligen i ett höjdläge med sluttande mark ned mot öster. Detta markområde omskapades något senare till park. Områdets nordvästra del utgörs av delvis skogbeväxt, snårig och vildvuxen bergsmark. I norr gränsar marken mot ett gång- och cykelstråk, som följer Drottningholmsvägens öst-västliga sträckning, delvis avgränsad med stödmur av bearbetad natursten. Ett mindre antal upptrampade stigar förbinder campusområdet och gång- och cykelstråket.

Konradsberg omges av bebyggelse i Fredhäll i väster och i Marieberg i söder, som tillkommit vid stadsdelarnas utbyggnad under 1930- och 1950- talen. De består av glesare flerfamiljsbebyggelse med hus i park samt 1960-talets modernistiska tidnings- och kontorshus vid Västerbroplan. På norra sidan av Drottningholmsvägen ansluter stenstadsbebyggelse av klassisk 1920-talskaraktär samt Thorildsplans gymnasium från 1940-talet.

2.2 Konradsbergs idrottshall

Idrottshallen har planerats under ett flertal år. Idrottshallen är avsedd för Campus Konradsberg, som består av Konradsbergsskolan, en grundskola för idag 408 elever i årskurserna 4–9 och Kungsholmens Västra gymnasium med närmare 1000 elever. Här finns även flera specialskolor – Manillaskolan som är en tvåspråkig specialskola för barn och ungdomar med hörselnedsättning, Hällsboskolan för elever med grav språkstörning, Reggio Emilia institutet och Stockholms Internationella Montessoriskola, en friskola på grundskolenivå. På platsen finns även Specialpedagogiska myndigheten. Campus innehåller sedan tidigare Konradsbergshallen med en större idrottshall och fyra mindre hallar. Sedan 2014 är SISAB ägare till skolområdet.

2.3 Förslag 2021-06-30

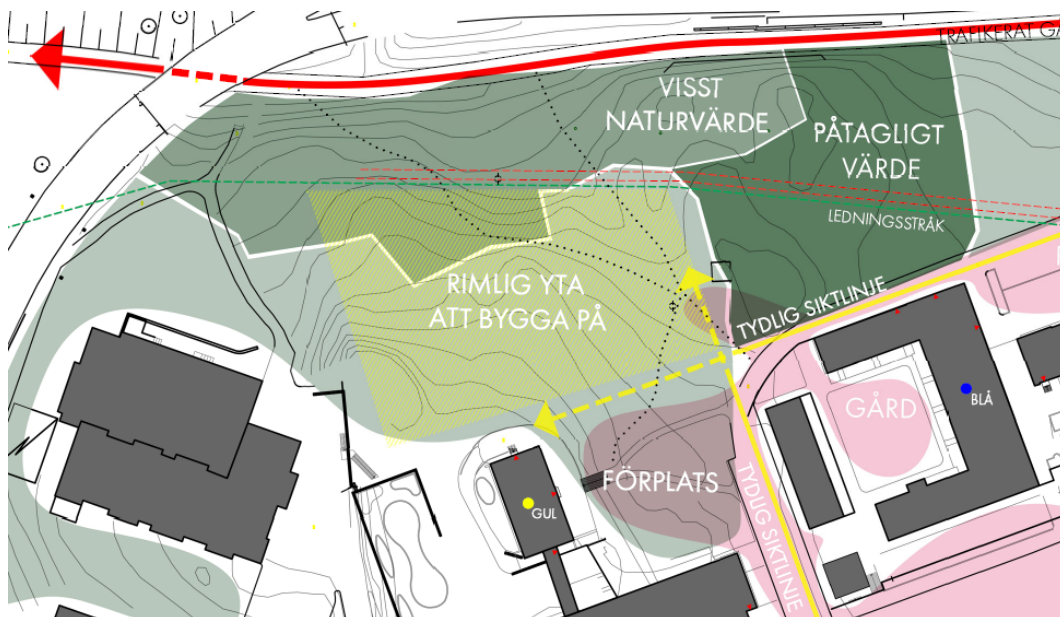

Figur 2. Placeringen av idrottshallen är tänkt i Rålambshovsparkens nordvästra del norr om Konradsbergsgatan där befintlig naturmark avgränsas av Drottningholmsvägen i norr och Essingeleden i väster. 1. Telestation 2. F.d. personalbostäder 3. Ny idrottshall 4. Ventilations-torn. Utsnitt ur planförslaget upprättat av Arkitema i presentationen daterad 2021-06-30.

Nu gällande förslag från Arkitema är daterat 2021-06-30. Den nya byggnaden kommer att ligga i naturmarkspartiet längst uppe i campusområdets norra del. Se figur 2. Den förläggs intill en telestation i väster och en putsad före detta personalbostad från år 1922 i söder. Byggnadens entré är nåbar både från campus i söder och det cykel- och gångstråk som passerar i norr intill Drottningholmsvägen. Strax öster om angöringen från Konradsbergsgatan, i skogspartiet, passeras ett befintligt ventilationstorn för telestationen.

I det aktuella förslaget med ny idrottshall redovisas två högre volymer och en lägre mellanliggande länk. Hallen är avsedd för två basketplaner med tillhörande omklädningsrum, wc och teknikutrymmen. Placeringen i terrängen samspelar med topografin, takhöjderna har begränsats. Den södra volymen ligger högre än den norra. Entrélinken placeras lägre än Konradsbergsgatans avslut mot skogsområdet.

Material utgörs av prefabricerad betong i sockeln, fasaderna är försedda med tegel och pilasterindelning, taken med diagonalställda nockar utformas med falsad plåt. Entrén förläggs mot öster med anslutning till Konradsbergsgatan och med en hög trappa ned mot gång- och cykelvägen i norr. Två alternativa färgsättningar, ett ljusare och ett mörkare, presenteras. Förslagen på utförandet frångår därmed rekommendationerna i Tengboms kulturmiljöanalys där nya byggnader föreslås anpassas till befintliga byggnaders fasadmateriell och kulörer. De utgörs huvudsakligen av puts i ljusa kulörer.

Figur 3. Utsnitt ur Arkitemas förslag 2021-06-30 som redovisar val av placering för idrottshallen

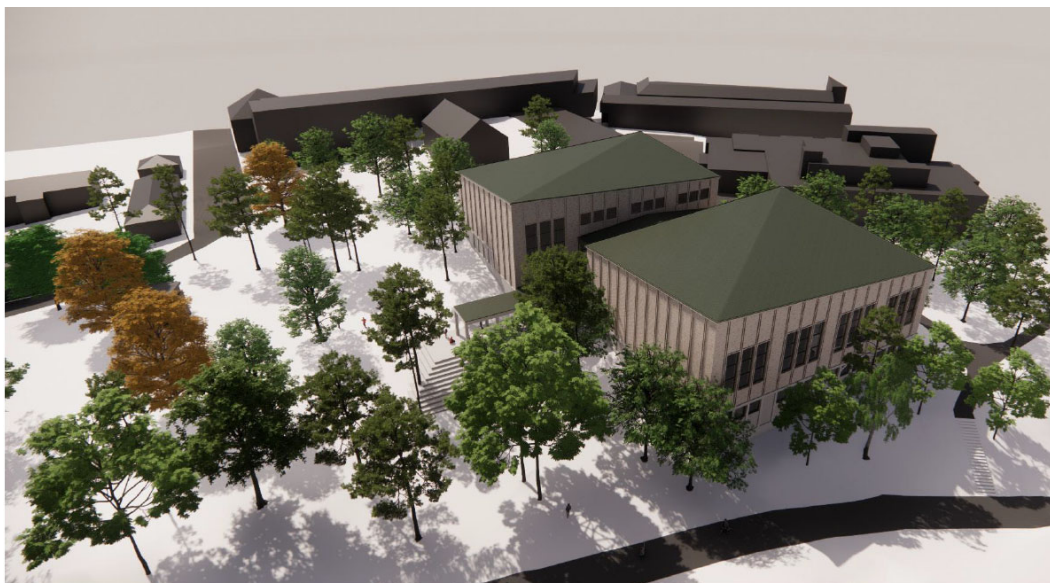

Figur 4. Utsnitt ur WSP:s Naturvärdesinventering, som redovisar avgränsning för identifierade och inventerade områden.

I förslaget daterat 2021-06-30 framhålls att placeringen av byggnaden valts i ett område som är rimligt att bygga på då man undviker de delar av Konradsbergsparken, som klassificerats i WSP:s naturvärdesinventering. (Se figur 3). Inventeringen har identifierat områden som ligger dels öster om, dels norr om vald placering av idrottshallen. (Se figur 4). Endast det östra delområdet anses ha ett påtagligt naturvärde. De övriga definieras utifrån sina karaktärer av blandskog med både barr och lövträd med visst naturvärde. Partiet är inte definierat i stadens parkplan för Kungsholmen, möjligen p.g.a. dess vildvuxna och mer oplanerade utseende idag. Däremot medför placeringen att två ekar avverkas, och eventuellt ytterligare träd. Hallens placering kan, enligt Arkitema, komma att ses över något för att spara dessa, och angränsningen till

byggnaden från campusområdet ska utredas vidare. Angöring för sopor kan skapas mot väster på befintlig vändplan för skola och telestation. Samma väg kan även nyttjas av räddningsfordon och uppställningsplats för dessa kan ordnas på byggnadens västra sida.

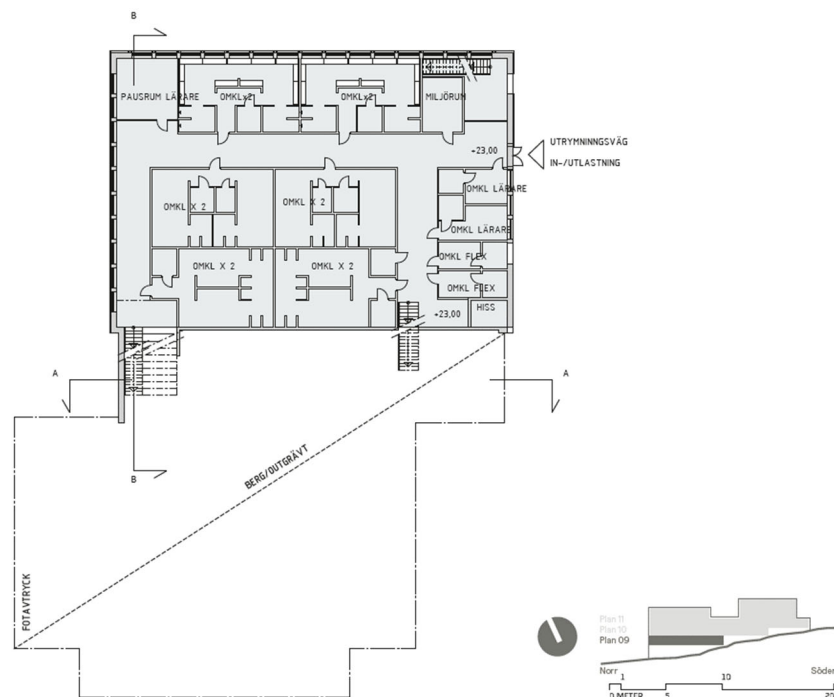
Arkitema noterar att idrottshallen kommer att synas en del från Essingeleden och Drottningholmsvägen, men det är ännu oklart exakt hur volymen förhåller sig till trädlinjen. En schematisk bedömning av relationen till trädlinjen har dock gjorts, se nedan. Arkitekterna aviserar vidare studier av topografin för att kunna pressa ner den södra volymens höjd ytterligare.

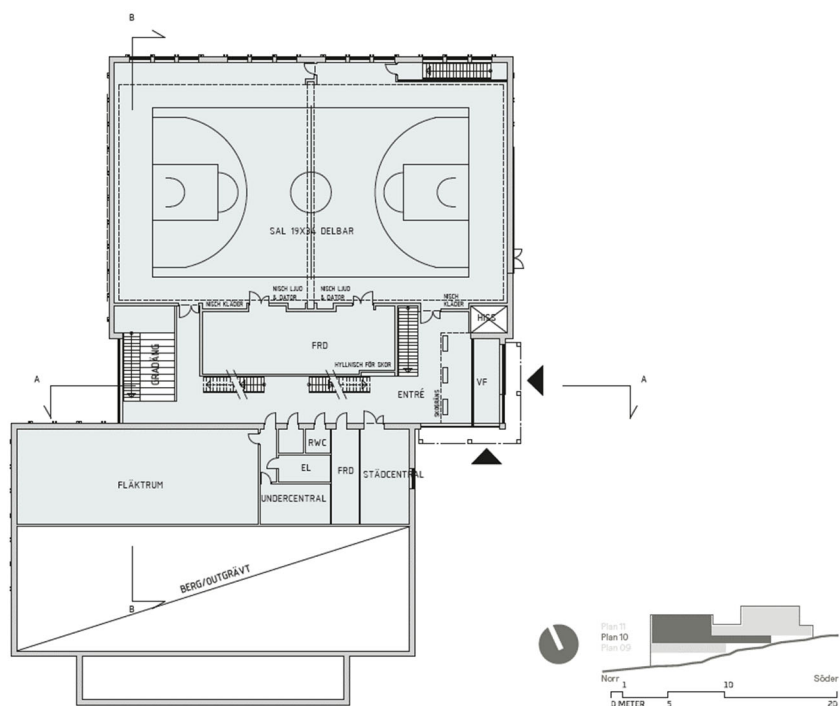
Figur 5 och 6. Idrottshallen sedd från norr i Arkitemas förslag daterat 2021-06-30. Presenterad i två kulörställningar, den ljusa ovan, den mörka nedan.

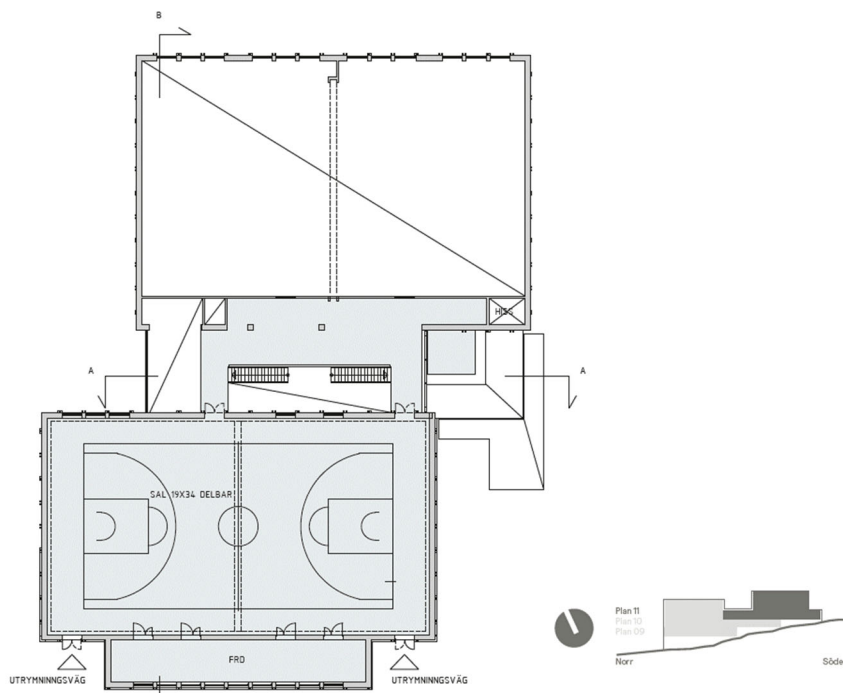
Planerna som visas nedan återfinns i Arkitemas sammanfattning av projektet daterat 2021-06-09, men förekommer inte i aktuellt förslag 2021-06-30. Om några ändringar i planerna är aktuella är därför oklart.

Figur 7. Plan 09

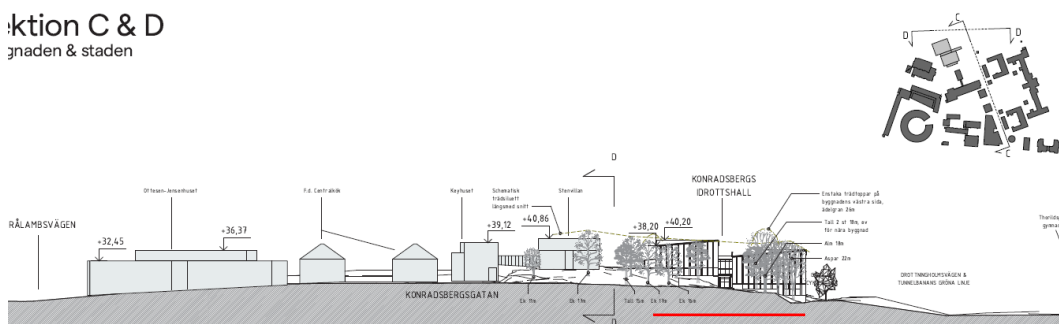
Figur 8. Plan 10

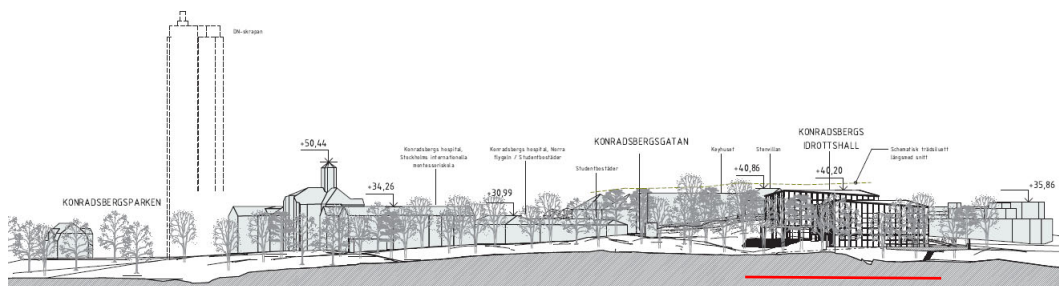
Figur 9. Plan 11

Nedan återges två sektioner där den nya idrottshallens profil placeras i befintlig omgivning. Utsnitt ur Arkitemas presentation 2021-06-30. Idrottshallens läge markerad med rött streck.

ktion C & D
gnaden & staden

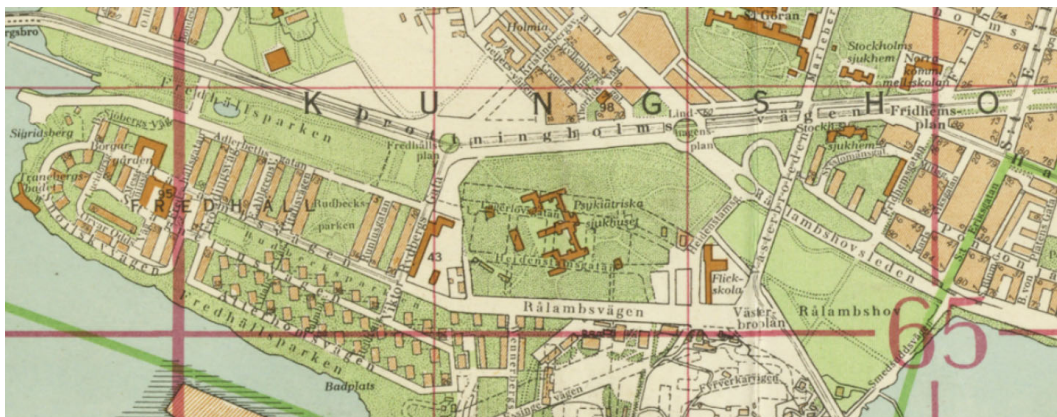

Figur 10. Syd-nordlig sektion från Rålambsvägen till vänster och Drottningholmsvägen till höger.

Figur 11. Öst-västlig sektion med vy från Drottningholmsvägen i norr där även gång- och cykelstråket passerar.

3 Översiktlig områdesbeskrivning och historik

Figur 12. Kartutsnitt från 1944-års karta som visar det sammanhängande nya gröna stråket från Norr Mälärstrand till Fredhäll. Källa: Stockholmskällan

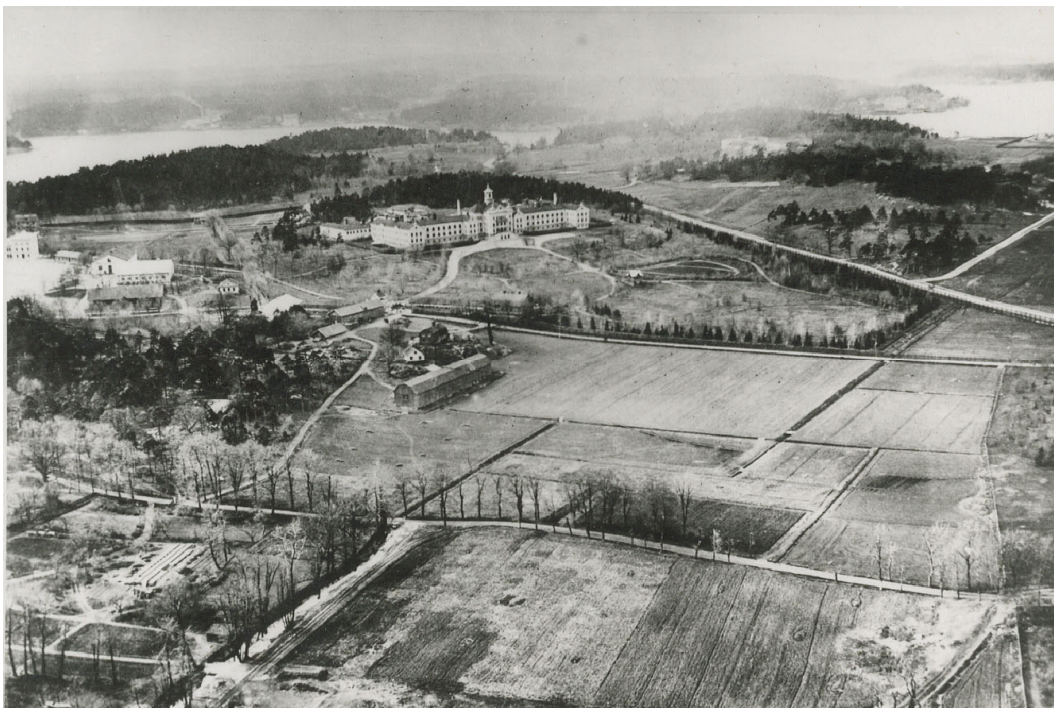
Parkavsnittet från Norr Mälärstrand mot väster genom Rålambshovsparken till Fredhällsparken är ett modernistiskt anlagt grönt stråk på Kungsholmen. Den progressiva gestaltningen kallades Stockholmsstilen och utvecklades från mitten av 1930-talet och framåt. Naturen och det regionala landskapet togs som estetisk utgångspunkt och parkerna blev en typ av stiliserad natur, även på platser där denna natur inte funnits tidigare. Parkerna sågs inte längre bara som gröna oaser som inbjöd till "finpromenader" utan även som aktiva stadsbyggnadselement där parken skulle vara en social rättighet för stadens invånare. Man skulle använda parkerna på ett aktivt sätt med lek, spel, samvaro, teater men även för demonstrationer.¹

Förutom det smala gröna snittet invid Norr Mälärstrand gränsar parkstråket i norr huvudsakligen mot Rålambshovsleden och Drottningholmsvägen. I söder gränsar det mot Rålambsvägen och flerfamiljsbebyggelsen i Fredhäll. Men en stor del av Rålambshovsparken väster om Gjörwellsgatan (då Mariebergsgatan) skapades under 1870-talet kring Konradsbergs sjukhus, ett av Sveriges första mentalsjukhus och uppfört 1855 - 1861 efter ritningar av arkitekten Albert Törnqvist. Placeringen i ett höjdläge i västra delen av Kungsholmen med hag- och åkermark var tillräckligt avskild från staden och sjukhusområdet väl tilltaget för att skapa en park av engelsk sort. På norra och västra sidan av byggnaden fanns ett tätare skogsparti som delades av Essingevägen.

Figur 13. Konradsbergs mentalsjukhus på 1860-talet sett från öster. Källa: Digitala stadsmuseet

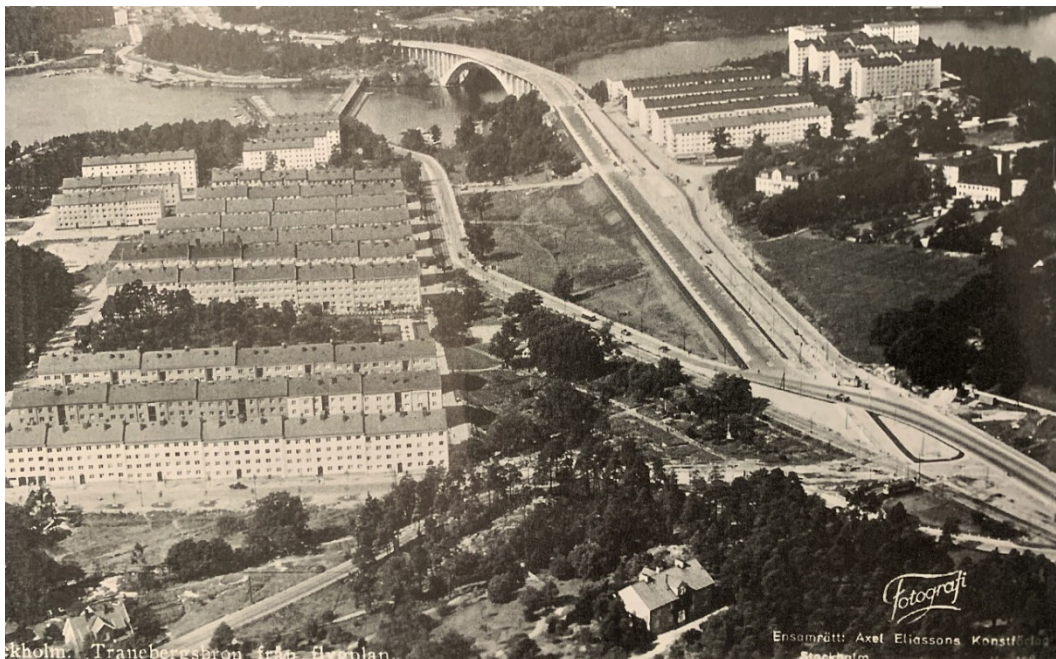
¹ Wikipedia som anger källan Asker, Bertil (1986). Stockholms parker: innerstaden. Monografier utgivna av Stockholms stad, Stockholms tekniska historia 2 (1). Stockholm

Figur 14. Foto från ballong från sydöst år 1894 med Konradsberg i fonden och det avgränsade skogspartiet bortom sjukhuset i nordväst med Drottningholmsvägen, som passerar från öster till väster. Under 1700-talet fanns ett mer sammanhängande skogsparti mellan sjukhuset och nuvarande Fredhäll. Centralt i fotot syns gården Lilla Rålambshov och till vänster Kungl. Trängbataljonens byggnader. Källa: Digitala stadsmuseet.

Figur 15. Ytterligare ett foto från ballong år 1898. Den anlagda parken öster om sjukhuset syns tydligt med sina promenadgångar som kontrast till det mer naturliga skogspartiet i nordväst. Den gamla Essingevägen slingrar sig ned från Drottningholmsvägen mot söder och möter Rålambsvägen vid röd prick. Källa: Digitala stadsmuseet.

Figur 16. Vy från öster med nyanlagda Fredhäll till vänster. Strax intill går den gamla sträckningen av Drottningholmsvägen som senare blev Adlerbethsgatan och bortom den ligger Fredhällsparken. Parallellt syns nya Drottningholmsvägen mot Tranebergsbron. I nedre bildkant syns skogspartiet som omringar sjukhusets personalbostad, uppförd år 1922. Genom att spränga ur berget från väster uppfördes strax nedanför denna under 1960-talet en telestation. Vid ungefär samma tid drogs Essingeleden fram och östra flerfamiljshuset i kv. Snöflingan närmast i bild revs. Vykort från 1930-talet. Källa: Kungsholmen En bildsamling 1900 – 1975.

Figur 17. Vy från sydväst mot dåvarande Högre tekniska läroverket (idag Thorildsplans gymnasium) och Viktor Rydbergs gata med delar av skogs/parkpartiet till höger. Drottningholmsvägen breddades för tunnelbanans passage och station Thorildsplan under 1960-talet, varvid kiosken och trädpartiet närmast denna försvann. Vykort från 1950-talet. Källa: Kungsholmen En bildsamling 1900 – 1975.

Genom kontinuerlig utbyggnad av västra Kungsholmen har det mesta av såväl den naturliga skogsmarken som all brukad mark försvunnit. Marieberg och Fredhäll söder om Drottningholmsvägen, och Kristineberg norr om densamma, tillkom under 1930- och 40-talen. Väster om den gamla Essingevägen från Drottningholmsvägen ned till ett färjeställe väster om Konradsberg kompletterades med närliggande Viktor Rydbergs gata. (Se figur 12 och 17).

Fredhälls folkskola uppfördes i kv. Ormbäraren öster om Viktor Rydbergs gata, delvis på mark där gamla Essingevägen dragit fram. I kvarteret Delfinen tillkom under 1950-talet även ett folkskoleseminarium direkt vid Rålambsvägen, men öster om Heidenstamsgatan. (Se figur 18 nedan).

Viktor Rydbergs gata övergick delvis till den under 1960-talet i tunnel framdragna Essingeleden, som höjdes upp över korsningen vid Drottningholmsvägen, och i väster erhöll Fredhällspåfarten och i öster Mariebergssavfarten. För att skapa den breda Essingeleden revs dessutom ett av flerfamiljshusen i kv. Snöfrid strax väster om Viktor Rydbergs gata. Genom utvecklingen av kommunikationslederna, liksom tillkomsten av en telestation strax norr om folkskolan i kvarteret Ormbäraren, minskades skogspartiet väster om sjukhuset Konradsberg. (Se figur 22 och 23). Den äldre folkskolan, sedermera Lärarhögskolan, ersattes delvis av den cirkulära byggnaden för nuvarande Manillaskolan, som idag ingår i Campus Konradsberg. In mellan skolbyggnaderna och upp till telestationen i norr leder en lokalgata. Adressen är numera Rålambsvägen. (Se figur 18 nedan).

Figur 18. Utsnitt ur aktuell karta. Fredhälls folkskola inrättades i kvarteret Ormbäraren (svart prick), folkskoleseminariet tillkom i dåvarande kvarteret Delfinen (grön prick). Telestationen placerades norr om folkskolan (lila prick) Källa: Stockholmskällan

Figur 19. Essingeledens framdragande vid mötet med Drottningholmsvägen. Personalbostäderna i huset från 1922 syns uppe till höger. Skogspartiet nordväst om Konradsberg har reducerats och glesats ut. Foto från 1964, troligen från Adlerbethsgatan. Källa: Digitala stadsmuseet.

Figur 20. Adlerbethsgatan idag. Foto från väster mot Essingeleden och i fonden den utbyggda telestationen.

Figur 21. Vy från norr mot Mariebergssavfarten med Drottningholmsvägen närmast och Essingeleden ovan till höger.

Figur 22. Flygfoto från ca 1960 där Viktor Rydbergs gata når fram till cirkulationsplatsen i mötet med Drottningholmsvägen. Notera tre rader av flerfamiljshus i kvarteren Träslottet och Snöfrid väster om gatan. Notera också hur gles trädbeklädd höjden kring personalbostaden är. Det är svårt att avgöra om det är en del av Konradsbergsparken eller en gles rest av skogspartiet i figur 13 och 14. Källa: Eniro

Figur 23. Vy över trafikkarusellen Essingeleden och Drottningholmsvägen idag. Den östra byggnaden i kvarteret Snöfrid är riven. Skogspartiet öster om Mariebergsavfarten är betydligt med tätvuxet och snårigt. Partiet är inte definierat i stadens parkplan för Kungsholmen, möjligen p.g.a. dess vildvuxna och mer oplanerade utseende idag. Det öst-västliga gång- och cykelstråket är knappt skönjbart. Mellan husen i Campus Konradsberg går en rest av en äldre stig ned mot söder, idag en körväg för skolbyggnaderna och telestationen i norr. Den är även tänkt att användas för sophantering för nya idrottshallen. Källa: bing.com/maps

4 Tengboms kulturmiljöanalys

4.1 Området Konradsberg

Tengboms har tidigare genomfört en kulturmiljöanalys med karaktärisering av området.² Den refereras nedan.

4.1.1 Kulturhistoriskt lagskydd och planer

Tengboms redogör inledningsvis under rubriken *Kulturhistoriskt lagskydd och planer* för gällande översiktsplan och Stockholms byggnadsordning, riksintresset för kulturmiljövården "Stockholms innerstad med Djurgården", gällande detaljplan med bevarandebestämmelser från 1999, Plan- och bygglagens skydd för särskilt värdefull bebyggelse, stadsmuseets kulturhistoriska klassificering av byggnader i området, samt nationella miljö kvalitetsmål, Stockholms stads parkprogram och parkplanen för Kungsholmen där Konradsbergsparken ingår. Förutom en gedigen genomgång av befintlig bebyggelse finns också en nulägesbeskrivning och karaktärisering av området.

4.1.2 Tre delmiljöer i Konradsberg

Tengboms konstaterar att området Konradsberg karaktäriseras av tre delmiljöer.

- Bebyggelse och park präglad av kulturhistoriskt värdefulla byggnader från 1800- och det tidiga 1900-tal med omgivande park anlagd vid uppförandet av sjukhuset på 1800-talet.
- Campus Konradsberg – bebyggelse som präglas av fristående huvudsakligen slätputsade byggnader av funktionalistisk karaktär med trädgårdsanläggningar uppförda från 1930 - 2000-tal.
- Förtätningar – bebyggelse i park uppförd vid olika tidpunkter utan sammanhang med Konradsberg eller campus.

I genomgången presenteras tidslager för byggander, fasadmaterial, miljöns kontext med byggnader, vägar och gångstråk och parkkaraktärer. Men Tengboms redovisar också viktiga siktlinjer kring det parkområde där den nya idrottshallen planeras.

4.2 Kulturhistoriska värden - förutsättningar

Tengboms konstaterar att det finns både statliga och kommunala intressen. De mer framträdande utgörs av riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården samt gällande detaljplan och klassificeringar av befintlig bebyggelse som stadsmuseet redovisar.

4.3 Identifierade kulturhistoriska värden

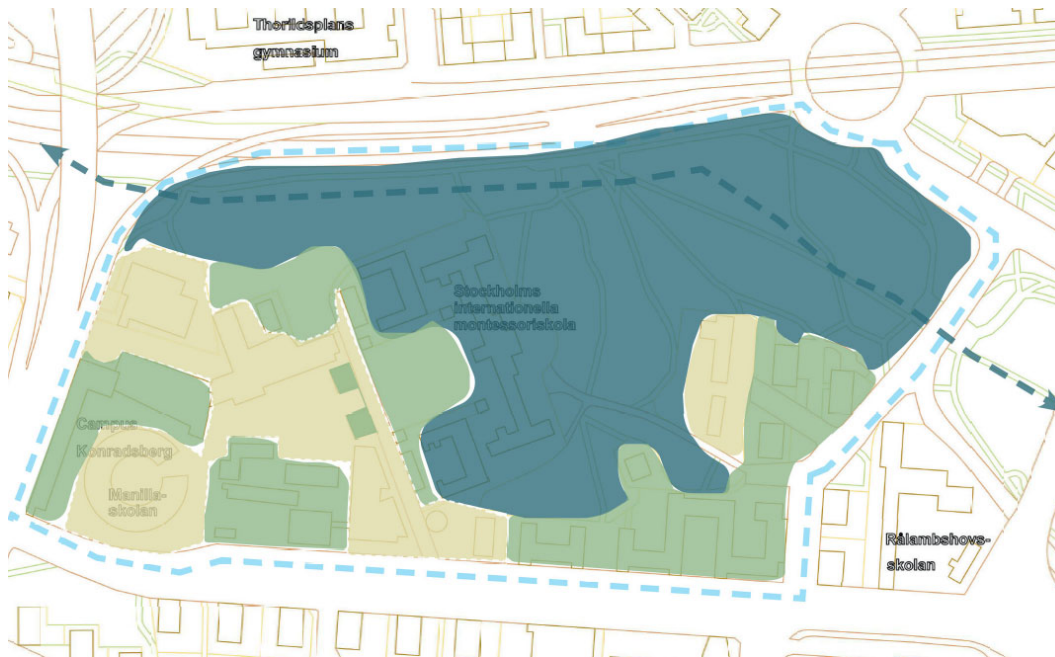
Följande sammanfattar noteringarna i Tengboms kulturmiljöanalys:

- Konradsbergs sjukhus från 1862 har ett stort arkitekturhistoriskt värde som ett välbevarat exempel på 1800-talets institutionsbebyggelse och arkitekturströmningar.
- Ekonomibyggnader och personalbostäder från 1900-talets första decennier bevarar tidstypisk arkitektur och är väl anpassade i sjukhusets omgivande park och topografiska förutsättningar och ingår som värdefulla delar i Konradsbergsparken.
- Konradsbergsparkens engelska landskapspark som avspeglar 1800-talets parkideal samt berättar om tidens syn på parker som en del av patienternas rehabilitering.
- Närmare 90-årig kontinuitet för skolverksamhet, som påbörjades med Fredhålls folkskola under 1930-talet och folkskoleseminariet under 1950-talet, båda utformade av Paul Hedqvist. Skolbyggnaderna har arkitekturhistoriska och arkitektoniska värden.

² Kulturmiljöanalys 2020-08-20, byggnadsantikvarie Lisa Sundström, Tengboms.

- Utbyggnaden av 1900-talets bostadsbebyggelse för stadsdelen Marieberg. Tre bostadshus i gult tegel från 1940-talet samt bostäderna i kvarteret Taffelberget under 1980-talet har arkitekturhistoriska och arkitektoniska värden.
- Campus Konradsberg har inte värderats ännu, men har betydande värden.

4.4 Känslighetsanalys

Figur 24. Utsnitt ur Tengboms kulturmiljöanalys med redovisad känslighetsanalys av aktuellt område. Det mörkt blåmarkerade området utgör hög känslighet för förändringar.

Tengboms känslighetsanalys delar in Konradsbergsparken väster om Gjörwellsgatan i tre nivåer av känslighet, varav den nu aktuella delen av parken, definierad som park med naturmarkskaraktär, ingår dels i den del av parken som anses ha hög känslighet för förändringar (norra delen i förslaget) och park med landskapsparkskaraktär som är känsligt för förändringar (södra delen av förslaget). Denna känslighetsanalys tycks inte ha tagit hänsyn till WSP:S naturvärdesinventering.

4.5 Värdebärande karaktärsdrag

Tengboms lyfter fram följande värdebärande karaktärsdrag för parkområdet. Bjerking bedömer att dessa är av både riks- och kommunalt intresse:

- Naturlig topografi
- Bebyggelse anpassad till områdets naturliga topografi
- Tidstypisk bebyggelse från 1800- och tidigt 1900-tal med koppling till Konradsbergs hospital
- Områdets bebyggelse underordnar sig det dominerande Konradsbergs sjukhus till höjder och volymer
- Bebyggelsens huvudsakligen slätputsade putsfasader (möjligen främst ett kommunalt intresse)
- Parklandskap med slingrande gångvägar och uppvuxna ädellövträd
- Park med naturmarkskaraktär och upptrampade naturliga stigar
- Naturstensmurar (möjligen främst ett kommunalt intresse)
- Konradsbergs hospital som fondmotiv och blickfång
- Siktlinjer från Drottningholmsvägen över parklandskap med obruten trädsluett

- Landskapsparkens terrasseringar mot anslutande vägar
- Parken som en del av ett parkstråk med anslutning till Råambshovsparken och Fredhällsparken

4.6 Rekommendationer

Tengboms kulturmiljöanalys innehåller rekommendationer för att tillvarata och utveckla miljön. Några av dessa rekommendationer återges nedan.

4.6.1 Placering av ny bebyggelse i parkavsnittet

- Ny bebyggelse måste anpassas till befintlig topografi.

4.6.2 Utformning av ny bebyggelse

- Ny byggnad bör inte konkurrera utan underordna sig befintliga byggnader till höjd och volym.
- Ny byggnad anpassas till områdets befintliga fasadmaterial och kulörer inom området. (Den nya bebyggelsen i Campus Konradsberg är förhållandevis homogen till följd av detaljplanens bestämmelser som föreskriver slätputsade fasader, fönster utformade av trä och falsade plåttak.) Anläggningar på tak bör undvikas.
- Ny byggnad med utemiljö bör infogas varsamt med respekt för omkringliggande kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och landskap.

4.6.3 Park och vegetation

- Befintliga värdefulla träd bör bevaras.
- Ny byggnad bör understiga trädhorisonten till höjd och inte bryta trädkronornas siluett. Park och naturmarkskaraktären bör bibehållas.
- Ovårdade delar av naturmark bör rustas upp.

5 Konsekvensanalys

5.1 Inledning

I detta avsnitt bedöms den planerade anläggningens påverkan på och konsekvenser för de kulturhistoriska värdena. Kulturmiljöer förändras över tid och förändringarna kan ske på olika sätt. En direkt eller fysisk påverkan kan vara förstörelse eller förändring av miljö eller byggnad. En indirekt påverkan kan vara att en barriäreffekt skapas, det vill säga att man skär av viktiga samband eller gör strukturer svåra att uppfatta. I samhällsplaneringen måste man värna kulturmiljövärden. Detta kan ske genom att identifiera historiska samband och strukturer och upprätthålla en kontinuitet i miljön.

Med utgångspunkt från den känslighetsanalys av miljön och de värdebärande karaktärsdrag som definierats i Tengboms kulturmiljöanalys kan konsekvenserna av förslaget om placering av en ny idrottshall i den nordvästra delen av Rålambshovsparken bedömas.

5.2 Förslaget

Byggnaden förläggs inom detaljplanens grönmarkerade parkområde i västra delen av Konradsbergsparken. Områdets definieras i Tengboms kulturmiljöanalys dels som park med naturmarkskaraktär som anses ha hög känslighet för förändringar (norra delen i förslaget), dels som park med landskapsparkskaraktär som är känsligt för förändringar (södra delen av förslaget). I Stockholms stads parkplan saknas analys av denna del av Konradsbergsparken. WSP:s naturvärdesinventering visar att förslaget placeras i ett område som inte har identifierats med några naturvärden samt i en del som identifierats med visst naturvärde (Visst biotopvärde och lågt artvärde.)

Arkitemas platsanalys ger i presentationen av förslaget området ett visst naturvärde, vilket också framkommit i naturvärdesinventeringen. Arkitema anser att den södra delen av området är en rimlig plats att bygga på. (Sid 6 i förslaget).

5.3 Analys

Förändringen ska bedömas mot de värden som utgör motiv till utpekandet i riksintresset, och kan även användas för kommunala intressen.³

Områdets värden kommer att	Förändring						
	förädlas	förökas	förstärkas	förlämnas oförändrade	försvagas	försvänkas	försvinna
Innebörd	förbättring			neutral påverkan	skada	påtaglig skada	
Förhållnings-sätt	Inspirera - stärka			Hänsyn	Hindra - lindra	Ej tillåtligt	
	Berika			Bruka varsamt	Minimera skadan	Undvika skadan	

Figur 22. Vad innebär förändringen för den aktuella miljön? Källa: Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 Kap §6 Miljöbalken. Handbok 2014-06-23. Riksantikvarieämbetet.

5.3.1 Vad försvinner och vad tillkommer?

- Inga enskilda byggda objekt försvinner, men tidigare obebyggd mark tas i anspråk.
- Reduceringen av befintligt skogs/parkparti kommer att försämma de visuella och funktionella sambanden för det sammanhängande parkstråket Fredhällsparken –

³ Modellen för analys hämtad ur Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 Kap §6 Miljöbalken. Handbok 2014-06-23. Riksantikvarieämbetet.

Konradsbergsparken – Rålambshovsparken – Norr Mälarstrand som skapades under 1930-talet (i den så kallade Stockholmsstilen). Det innebär att läsbarheten av den riksintressanta miljön reduceras. Blandningen av park med naturmark och park med mer landskapsplanerad mark är dock svår att hålla isär från tidigare skogsparti. Naturvärdesinventeringen indikerar dessutom att området utgörs av främst blandskog. Efter Essingeledens framdragande med på- och avfarter under 1960-talet och Drottningholmsvägens breddning och rätning, samt iordningsställandet av gång- och cykelstråket söder om Drottningholmsvägen, kan det vildvuxna markpartiet idag snarast upplevas som en buffertzon med skydd mot trafik och buller. Sammanhanget är därmed starkt reducerat.

5.3.2 Är påverkan visuell eller funktionell?

- Påverkan är huvudsakligen visuell, men även funktionell.
- Idrottshallen med anslutande trappor och nya gångvägar placeras visserligen i högre liggande terräng, men i flackt sluttande topografi, och anpassas för att inte visuellt påverka den byggda kulturmiljöns skalor, former eller karaktärsdrag på ett sådant vis att det inverkar negativt på läsbarheten – d.v.s. möjligheterna att förstå och uppleva av den riksintressanta kulturhistoriska utvecklingen i landskapet.
- De två alternativa förslagen på utförandet frångår rekommendationerna i Tengboms kulturmiljöanalys där nya byggnader föreslås anpassas till befintliga byggnaders fasadmaterial och kulörer - puts i ljusa kulörer. Fasadtegel i en mörkare respektive ljusare kulör på en sockel i betong ger en visuell påverkan.
- Påverkan är till viss del funktionell då det sammanhängande parkstråket Fredhällsparken – Konradsbergsparken – Rålambshovsparken – Norr Mälarstrand, som skapades under 1930-talet, minskas och begränsas.
- Siktlinjer påverkas. Idrottshallen medför att stora delar av befintligt parti av naturmarksparken och delar av landskapsparken avverkas, och vyer från norr och väster förändras då en ny volym framträder tydligt. Däremot påverkas inte den visuella upplevelsen av den byggda miljön på ett sådant vis att det inverkar negativt på möjligheterna att förstå och uppleva den riksintressanta miljön.
- Inga betydande befintliga rörelsestråk, kommunikationsleder eller andra funktioner och förutsättningar med betydelse för möjligheten att bruka, förvalta och röra sig inom miljön påverkas.

5.3.3 Är påverkan direkt eller indirekt?

- Påverkan på riksintresset och den befintliga kulturmiljön i närområdet vid campus är både direkt - i och med att ny bebyggelse planeras inom riksintressets gränser och samtidigt reducerar det funktionella sambandet för det sammanhängande parkstråket Fredhällsparken – Konradsbergsparken – Rålambshovsparken – Norr Mälarstrand, och indirekt i och med att upplevelsen av riksintresset påverkas.
- Den direkta påverkan på den byggda miljön medför inga negativa konsekvenser och det finns ingen förutsebar risk att åtgärden på sikt minskar möjligheterna att bruka och förvalta miljön, snarast tvärtom då en idrottshall tillför kvalitéer för befintliga verksamheter i området.
- Placeringen leder inte till en sådan ändrad användning av den byggda miljön att läsbarheten av det riksintressanta kulturhistoriska sammanhanget påverkas negativt.

5.3.4 Är påverkan tillfällig eller bestående?

- Åtgärden som byggandet av en idrottshall medför är permanent.
- Naturmarken som idag är en snårig blandning av träd och sly är till stora delar förändrat under 1900-talet. Hur mycket av den naturliga skogsmarken som reducerades för parkgestaltningen är oklart. Men det gröna sambandet Fredhällsparken – Konradsbergsparken – Rålambshovsparken – Norr Mälarstrand reduceras på ett varaktigt sätt när idrottshallen byggs.

- Ingen påverkan sker på det öst-västliga gång- och cykelstråket, som varit en betongad kommunikationsled sedan det sammanhängande parkstråket planerades under 1930- och 40-talen.

5.3.5 Vilka egenskaper påverkas?

- Naturlig topografi
- Park med naturmarkskaraktär och landskapsparkskaraktär och upptrampade naturliga stigar
- Eventuellt naturstensmurar
- Siktlinjer från Drottningholmsvägen över parklandskap med obruten trädsluett
- Parken som en del av ett parkstråk med anslutning till Rålambshovsparken och Fredhällsparken

5.3.6 Hur påverkas den riksintressanta kulturmiljöns värden?

Det sammanhängande parkstråket Fredhällsparken – Konradsbergsparken – Rålambshovsparken – Norr Mälarstrand utgör ett uttryck i riksintresset för kulturmiljö och påverkas av åtgärden. Det aktuella området är av Tengboms definierat som en blandning av park med naturmark och park med mer landskapsplanerad mark. Naturvärdesinventeringen identifierar det huvudsakligen som blandskog med visst naturvärde (Visst biotopvärde och lågt artvärde.)

Påverkan innebär att både delar av befintligt parkparti av naturmarkskaraktär och landskapskaraktär försvinner och att en ny byggnad tillkommer. Den nya byggnaden påverkar främst det befintliga grönområdet. Inga befintliga byggnader kommer att rivas eller byggas om.

Parkstråket är sedan lång tid påverkat genom den barriäreffekt som skapades av etableringen av Essingeleden med dess av- och påfartsramp i anslutning till den breddade Drottningholmsvägen och tillhörande gång- och cykelstråk under Essingeleden, liksom utbyggnaden av telestation och skolor. Det idag vildvuxna området är också svårt att särskilja från det historiska skogspartiet. Det kan idag snarast upplevas som en buffertzon med skydd mot trafik och buller. Sammanhanget är därmed starkt reducerat. Avsnittet är inte utpekad i Stockholms stads parkplan. Det har rimligen ett måttligt värde som inslag i det samlade parkstråket. Den visuella påverkan i stadsbilden bedöms ge liten påverkan på läsbarheten av det riksintressanta kulturhistoriska sammanhanget avseende bebyggelsen. Uppförandet av idrottshallen bedöms därför ge liten-måttlig konsekvens för riksintresset värden.

Värde/påverkan	Stor påverkan	Måttlig påverkan	Liten påverkan
Högt värde	Stor konsekvens	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens
Måttligt värde	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens
Lågt värde	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens	Liten konsekvens

Figur 23. Matris för bedömning av påverkan av planerad idrottshall.

5.4 Sammanfattande bedömning

Generellt kan sägas att områden med höga upplevelsevärden bör bevaras i möjligaste mån. I dessa miljöer är de historiska sambanden tydliga och pedagogiska och uppfattas ofta som vackra och rofyllda. Sådana miljöer bör vårdas och bevaras för att öka dess attraktionskraft och dess bruksvärde som besöksmål. Den planerade exploateringen bör ske med största hänsyn till utpekade riksintresse- och kommunala värden, men även till andra kulturhistoriska värden i området. Riksintressets bevarandemotiv hindrar inte välvägd förändringar och ambitionen enligt förslaget är att utveckla området med hänsyn till befintliga kulturvärden, vilket är positivt.

Då aktuellt förslag främst berör det sammanhängande parkstråket Fredhällsparken – Konradsbergsparken – Rålambshovsparken - Norr Mälarstrand är det huvudsakligen stadens parkanläggningar och grönska som kan anses påverkas i riksintresset. Konradsbergsparkens karaktär har av Tengboms dels definierats som naturmarkspark, dels som landskapspark, och utgörs idag av mer eller mindre vildvuxen och snårig vegetation intill den mer välskötta landskapsparken i Konradsberg. Partiet verkar sedan lång tid ha fått växa fritt, vilket lett till en högst blandad karaktär, och det är svårt att avgöra om- och i så fall - hur stor del av det ursprungliga skogspartiet som verkligen planerades för parkmark. Möjligen har det sedan Essingeleden tillkom betraktats som en buffertzonen för att avskärma trafikrörelser och buller från det växande skolområdet och därmed erhållit ett annat värde än det ursprungliga. Parkavsnittet upplevs idag som otryggt att vistas i, sikten genom vegetationen är starkt begränsad och närheten till trafiklederna påtaglig. Detta understryks inte minst i den barnkonsekvensanalys, som upprättats av Arkitema. Parkmiljön motsvarar långt ifrån det aktiva stadsbyggnadselement "Stockholmsstilen" verkade för. Det är inget parkavsnitt för lek, spel, samvaro eller teater.

Intrång i parkstråket bör normalt inte ske. Stockholm behöver sina gröna lungor. Påverkan kommer visserligen att bli både bestående och visuellt framträdande, men mot bakgrund av karaktären på aktuellt parkavsnitt kan en nybyggnation främja mer positiva effekter än negativa. Beror på hur väl gestaltning och utformning tas om hand kommer de negativa konsekvenserna att begränsas. Tåligheten bedöms som relativt stor även om siktlinjer och vyer påverkas.

Den gestaltning som redovisas för idrottshallen kan sägas inspirerad av en klassisk grammatik men i en modernare form, som kan spåras i förändringsprocesserna under 1920- och 30-talens arkitektur då nyklassicismen övergick i rationellare funkis. Förslagen på utförandet följer skala och höjd, men frångår rekommendationerna i Tengboms kulturmiljöanalys där nya byggnader föreslås anpassas till befintliga byggnaders fasadmateriell och kulörer. Dessa utgörs huvudsakligen av puts i ljusa kulörer.

Arkitemas förslag visar två alternativ med fasadtegel på en sockel av betong, det ena med mörkare och det andra med ljusare kulörton på teglet. Det är sant att bebyggelsen i området huvudsakligen utgörs av putsade fasader i ljusa kulörer, men varken 1800-talet eller 1900-talet har varit främmande för renodlade tegelfasader. Campusområdet innehåller också ett inslag av byggnader med röda tegelfasader, folkskoleseminariet från 1950-talet, intill Rålambsvägen i motsatt ände av området. Man skulle därmed kunna se idrottshallen i mörkare tegel som en pendang till denna enhet. Kanske är det också så att den mörkare tonen bättre svarar mot upplevelsen av en stödjande riktpunkt i trafikflödet när skogspartiet decimeras. Sedd från Konradsbergsgatan kan utformningen med ljust tegel bättre svara mot omgivande byggnader och ge en bredare samhörighet i miljön. Så är också fallet om den nya byggnaden betraktas från norr då det med en ljusare ton kan ses som en pendang till Thorildsplans gymnasium. Men även från Konradsbergsgatan kan det vara betydelsefullt med en mörkare ton, det utglesade skogspartiet stärks som front mot trafiklederna. Att puts frångås gör det lättare att skilja ut byggnaden som ett nytt komplement i miljön, en ny årsring.

Konsekvenserna av en ny byggnad i miljön bedöms således innebära liten-måttlig påverkan på kulturhistoriska värden.

Bilaga 1. Fotodokumentation

Foto 1. Vy från nordöst med Drottningholmsvägen, Thorildsplans t-banestation samt aktuellt parkavsnitt.

Foto 2. Vy från väster utmed gång- och cykelstråket med passage under Essingeleden och Fredhällspåfarten

Foto 3. Vy från väster utmed gång- och cykelstråket under Mariebergssavfarten. Trappan, som är en del av den mycket gamla stigen från f.d. sjukhusområdet i nordväst, leder upp till platsen för telestationen och en skolbyggnad tillhörigt campusområdet.

Foto 4. Gång- och cykelstråket från öster. Drottningholmsvägens södra del löper under Fredhällspåfarten och Essingeleden över den senare. I fonden skymtar Fredhällsparken.

Foto 5. Foto av gång- och cykelstråket från väster, öster om passagen under Essingeleden. Till höger ses det angränsade naturmarkspartiet med en stödmur i natursten.

Foto 6. En av flera stigar från gång- och cykelstråket i det skogsparti där idrottshallen föreslås placeras.

Foto 7. Gång- och cykelstråket från öster. Till vänster ses det angränsade naturmarkspartiet med en stödmur i natursten. Strax intill leder en stig upp till f.d. sjukhusområdet, se nedan.

Foto 8. Stig från gång- och cykelstråket i vy från nordväst.

Foto 9. Vy från öster. Körvägen i norr runt f.d. sjukhusbyggnaden mot väster med del av det blandade naturmarkspartiet till höger.

Foto 10. Vy från nordöst. Körvägen i norr möter Konradsbergsvägen i väster. Till vänster en av det f.d. sjukhusets flygelbyggnader. Norr om vägen delar av naturmarkspartiet.

Foto 11. Vy från norr där körvägen möter Konradsbergsvägen. Till vänster studentbostäder uppförda kring millennieskiftet och till höger Ellen Key-huset, som uppfördes för Lärarhögskolan år 2002, samt bortom detta delar av det ursprungliga centralköket för Konradsbergs sjukhus.

Foto 12. Vy från söder utmed Konradsbergsgatan med skogspartiet i fonden där idrotts-hallen planeras. Studentbostäder till höger och del av Ellen Key-huset till vänster.

Foto 13. F.d. personalbostadshuset från öster, uppfört 1922 i sjukhusområdets absoluta höjdläge mitt i naturmarkspartiet i nordväst.

Foto 14. Vy från sydöst, något mer nordväst om läget i foto 13 ovan. Vy in mot tänkt placering för idrottshallen.

Foto 15. F.d. personalbostadshuset i vy från väster stående på det planterbara bjälklag som tillhör Ellen Key-husets anslutande byggnad med garage vid telestationen i väster.

Foto 16. F.d. personalbostadshuset i vy från nordväst från samma plats som i foto 15 med Ellen Key-husets till höger. Husen nyttjas idag för Kungsholmens Västra gymnasium.

Foto 17. Vy från sydväst vid korsningen Konradsbergsvägen och norra körvägen. I naturmarkspartiet anas ventilationstornet till tunnelbanan.

Foto 18. Ventilationstorn till telestationen sett från söder.

Foto 19. Vy från söder över Essingeledens passage med Mariebergsavfarten i fonden. Till höger syns f.d. Fredhälls folkskola uppförd under 1930-talet och naturmarkspartiet i sjukhusområdets nordvästra del. Träden döljer befintlig telestation.

Foto 20. Vändplanen vid telestationen från nordväst. Den nås via trappan i foto 3. Till vänster del av naturmarkspartiet samt Ellen Key-husets anslutande byggnad.